

## PSIHOPATOLOŠKE KARAKTERISTIKE DECE IZBEGLICA U KOLEKTIVNOM I VANKOLEKTIVNOM SMEŠTAJU<sup>1</sup>

Mikloš Biro, Tatjana Stanić,  
Dušanka Đurović, Nebojša Majstorović  
Filozofski fakultet, Novi Sad

Violeta Petroska-Beška  
Filozofski fakultet, Skoplje

*Rad prikazuje rezultate ispitivanja prisustva strahova, depresivnosti, neuroticizma, ekstraverzije i lokusa kontrole kod dece izbeglica. Ispitano je 140 dece izbeglica smeštene u kolektivnom smeštaju (izbeglički kampovi), 140 dece izbeglica smeštene u vankolektivnom smeštaju i 140 dece starosedelaca koja su odabrana na osnovu skale "rizika" koja je registrovala prethodno preživljene traume i koja su ocenjena kao "visoko rizična".*

*Rezultati govore da deca izbeglice pokazuju značajno više psihopatoloških karakteristika - strahova, depresivnosti i neuroticizma - od dece starosedelaca, kao i da deca izbeglice koja su smeštena u izbegličkim kampovima pokazuju od sve tri grupe najizraženije prisustvo psihopatoloških karakteristika. Ova grupa dece izbeglica pokazuje i znatno veću sklonost introverziji i eksternom lokusu kontrole, što samo potvrđuje negativni doprinos kolektivnog smeštaja procesu socijalizacije i adaptacije.*

*Ključne reči: Deca izbeglice, psihopatologija, kolektivni smeštaj.*

---

<sup>1</sup> Rad je deo makedonsko-jugoslovenskog projekta koji je pod naslovom "Risc and Resilience in Refugee Children and their Adaptation to the New Environment" finansirao Research Support Scheme Central European University.

Situacija izbeglištva opterećena je višestrukim dejstvom nekoliko simultanih trauma. Samojoj migraciji koja je od ranije dobro proučena stresna situacija (Kovacs & Copley, 1975; Danna, 1980; Biro i sar., 1990), prethodi ratna trauma bremenita strahom za sopstveni, i živote članova porodice, pri čemu prinudnu migraciju često prati i trauma krupnog materijalnog gubitka. Pored toga, tipični problemi adaptacije koji se javljaju u migraciji mogu se iskomplikovati i tipom smeštaja - pri čemu je naša pretpostavka da kolektivni smeštaj dodatno otežava uklapanje u novu sredinu i pojačava eksterni lokus kontrole i pasivno-zavisnu poziciju izbeglica.

U ovom istraživanju pokušali smo da registrujemo efekte stresa izbeglištva mereći prisustvo simptoma straha i depresije, elemente neuroticizma i ekstraverzije, te lokus kontrole.

Cilj istraživanja je da odgovori na sledeća pitanja:

1. Da li stres izbeglištva izaziva psihopatološke posledice kod dece i adolescenata.

2. Ako izaziva, da li su te psihopatološke manifestacije veće kod dece i adolescenata izbeglica, u odnosu na decu i adolescente koji su pretrpeli stres drugačijeg porekla.

3. Da li tip smeštaja predstavlja dodatni stres ili otežavajuću okolnost za otklanjanje posledica stresa.

## **Metod**

### **Subjekti**

U svrhe istraživanja ispitano je 420 subjekata podeljenih u tri grupe i izjednačenih po broju, uzrastu i polu. Svaka grupa (N = 140) se sastojala od četiri uzrasne kategorije sa po 35 ispitanika: 9-10, 11-13, 13-15 i 16-18 godina.

U prvu eksperimentalnu grupu (E1) svrstana su deca izbeglice smeštena u vankolektivnom smeštaju (sa svojom porodicom, kod rođaka ili u tuđoj porodici), u drugu (E2) deca izbeglice iz kolektivnog smeštaja (kampovi u Letenci, Kovilovu, Rtnju, Somboru i Pančevu), a u kontrolnu (K) deca starosedeci koja su prethodnim ispitivanjem uz pomoć skale koja registruje preživljeni stres svrstana u kategoriju "visokog rizika".

Svi subjekti su ispitani u periodu mart-maj 1994. godine.

Subjekti koji su pokazali značajno prisustvo psihopatoloških manifestacija usmereni su na adekvatan tretman, tako da ispitivanje nije imalo samo istraživačku već i preventivnu svrhu.

## Instrumenti

Simptomi straha mereni su skalom koja predstavlja ček-listu mogućih strahova od različitih objekata, subjekata ili situacija (vidi prilog).

Simptomi depresivnosti mereni su skalom koja je izvedena iz Bekovog (Beck, 1978) inventara depresivnosti i prilagođena mlađem uzrastu (prilog).

Neuroticizam i ekstraverzija mereni su HANES-om, upitnikom baziranom na Ajzenkovoju teoriji (Bugge & Baumgartel, 1972).

Lokus kontrole meren je Roterovim (Rotter, 1966) upitnikom.

Skala rizika kojom su subjekti razvrstavani u dve kontrolne grupe je nominalna skala koja sadrži listu različitih mogućih stresnih situacija (prilog).

## Rezultati

### Strahovi

*Tabela 1: Strahovi*

	A. S.	1	2	3
1. Kontr. g.	59,69	-	0,01	0,01
2. Vankolek.	73,82	0,01	-	n.z.
3. Kamp	78,04	0,01	n.z.	-

ANOVA:  $F(2,417) = 13,01$ ;  $P 0,01$

Skala strahova (Tabela 1) ukazuje na značajno veće prisustvo strahova kod dece izbeglica u odnosu na decu iz kontrolne grupe. Najviše skorove postižu deca smeštena u izbegličkim kampovima, ali razlika između dve grupe izbegličke dece ne dostiže statističku značajnost.

Zanimljivo je da skorovi na skali strahova pokazuju generalnu tendenciju opadanja sa odrastanjem (Tabela 2). Pored toga, iako distribucija skorova u svakoj od posmatranih uzrasnih kategorija pokazuje isti trend, razlike ne dostižu nivo statističke značajnosti u slučaju dva najstarija uzrasta.

*Tabela 2: Strahovi u odnosu na uzrast*

	9-10 g.	11-12 g.	13-15 g.	16-19 g.
Kontrolna gr.	54,51	64,06	59,20	60,97
Vankolektivni	88,32	76,51	65,48	62,71
Kamp	89,00	87,40	72,54	63,23

## Depresivnost

Tabela 3: Depresivnost

	A. S.	1	2	3
1. Kontr. g.	10,26	-	n.z	0,01
2. Vankolek.	10,87	n.z.	-	0,01
3. Kamp	13,19	0,01	0,01	-

ANOVA:  $F(2,417) = 11,38$ ;  $P < 0,01$

Deca iz kampova ponovo se pokazuju hendikepiranom: ona dobijaju najviše skorove na skali depresivnosti (Tabela 3), ovoga puta značajno više i od izbegličke dece koja su smeštena u vankolektivnim uslovima.

Razlike u odnosu na uzrast (Tabela 4), javljaju se i u slučaju depresivnosti, ali ovoga puta u suprotnom smeru: depresivnost raste sa uzrastom. Ovaj podatak se može smatrati logičnim, budući da je u skladu sa epidemiološkim nalazima o rasprostranjenosti depresije u zavisnosti od uzrasta, kao i sa činjenicom da je za kognitivne aspekte depresivnog psihičkog statusa neophodan određeni nivo kognitivne zrelosti. No, bez obzira na tu logičnost, još uvek ostaje otvoreno pitanje validnosti primenjenog instrumenta na mlađim uzrastima.

Statistički značajne razlike na dva starija uzrasta nisu dobijene ni u slučaju depresivnosti.

Tabela 4: Depresivnost u odnosu na uzrast

	9-10 g.	11-12 g.	13-15 g.	16-19 g.
Kontrolna gr.	7,43	8,89	9,91	14,80
Vankolektivni	10,62	10,26	10,14	12,45
Kolektivni s.	12,18	13,14	11,89	15,49

## Neuroticizam

Tabela 5: Neuroticizam

	A. S.	1	2	3
1. Kontr. g.	19,64	-	n.z	0,01
2. Vankolek.	21,61	n.z.	-	0,01
3. Kamp	24,40	0,01	0,01	-

ANOVA:  $F(2,417) = 10,98$ ;  $P = 0,01$

Deca izbeglice i u pogledu neuroticizma ispoljavaju razlike u odnosu na kontrolnu grupu (Tabela 5). U mlađim grupama deca iz vankolektivnih smeštaja takođe pokazuju statistički značajno više neuroticizma od kontrolne grupe, dok deca iz kampova redovno imaju najviše skorove (Tabela 6).

*Tabela 6: Neuroticizam u odnosu na uzrast*

	9-10 g.	11-12 g.	13-15 g.	16-19 g.
Kontrolna gr.	15,17	20,46	20,97	21,97
Vankolektivni	20,38	24,14	20,60	21,40
Kolektivni s.	21,97	27,29	23,77	24,42

### Ekstraverzija

*Tabela 7: Ekstraverzija*

	A. S.	1	2	3
1. Kontr. g.	11,58	-	0,01	0,01
2. Vankolek.	10,56	0,01	-	n.z.
3. Kamp	10,42	0,01	n.z.	-

ANOVA:  $F(2,417) = 5,72; P < 0,01$

Deca izbeglice se pokazuju značajno introvertnijom od dece iz kontrolne grupe (Tabela 7). Jedini izuzetak su deca iz najstarije grupe gde je situacija obrnuta, ali razlika nije statistički značajna (Tabela 8). Razlog za takvo odstupanje može ležati u činjenici da su se deca iz kontrolne grupe na tom uzrastu pokazala posebno introvertnom.

*Tabela 8: Ekstraverzija u odnosu na uzrast*

	9-10 g.	11-12 g.	13-15 g.	16-19 g.
Kontrolna gr.	11,49	12,31	12,57	9,94
Vankolektivni	10,19	10,60	10,89	10,60
Kolektivni s.	10,45	10,37	10,06	10,80

## Lokus kontrole

Tabela 9: Lokus kontrole

	A. S.	1	2	3
1. Kontr. g.	10,26	-	n.z.	0,05
2. Vankolek.	10,30	n.z.	-	0,05
3. Kamp	11,17	0,05	0,05	-

ANOVA:  $F(2,417) = 3,61$ ;  $P < 0,05$

U skladu sa pomenutim rezultatima o tendenciji ka introverziji su i rezultati o dominantnom lokusu kontrole (Tabela 9): deca iz kampova imaju značajno veću sklonost ka eksternom lokusu kontrole - ka oslanjanju na spoljašnje izvore pomoći i odlučivanja. Iako je za izvođenje kauzalnih zaključaka potrebno, naravno, imati podatke o lokusu kontrole te dece pre izbeglištva, može se, ipak, sa velikom dozom verovatnoće pretpostaviti da je izolacionistička atmosfera kampa doprinela eksternalizaciji lokusa kontrole.

No, rezultati pokazuju da to nije slučaj sa decom na dva starija uzrasta, na kojima nisu dobijene značajne razlike (Tabela 10).

Tabela 10: Lokus kontrole u odnosu na uzrast

	9-10 g.	11-12 g.	13-15 g.	16-19 g.
Kontrolna gr.	10,63	10,71	9,43	10,26
Vankolektivni	11,46	11,60	8,97	9,11
Kolektivni s.	11,82	12,37	10,80	9,74

## Zaključci

1. Deca izbeglice pokazuju značajno više psihopatoloških karakteristika - strahova, depresivnosti i neuroticizma - od dece starosedelaca koja su u svom životu pretrpela neku traumu i koja se mogu svrstati u decu "pod rizikom".

2. Deca izbeglice koja su smeštena u kolektivnim smeštajima (izbegličkim kampovima) pokazuju više psihopatoloških karakteristika od dece starosedelaca, a u nekim karakteristikama (depresivnost, neuroticizam) i od dece izbeglica smeštene u vankolektivnim uslovima. Ova grupa dece izbeglica pokazuje,

takođe i znatno veću sklonost introverziji i eksternom lokusu kontrole, što samo potvrđuje negativni doprinos kolektivnog smeštaja procesu socijalizacije i adaptacije.

3. Kod dece izbeglica uzrast se pokazuje značajnim faktorom otpornosti na javljanje psihopatoloških karakteristika - na uzrastu iznad 13 godina između dece izbeglica i dece starosedelaca "pod rizikom" nisu registrovane statistički značajne razlike ni po jednoj od posmatranih psihopatoloških manifestacija. Ostaje nam nada da će sazrevanje doprineti nestanku ispoljenih psihopatoloških manifestacija i kod mlađe dece, što sugeriraju i rezultati nekih naših ranijih istraživanja (Biro i sar., 1990).

### Literatura

- Beck, A. T. (1978). *Depression inventory*. Philadelphia: Center for Cognitive Therapy.
- Biro, M., Potrebić, G., Sarvan, T., Vujić, V. (1990). Neurotske karakteristike i socijalna integrisanost druge generacije migranata. *Primijenjena psihologija*, 11. 113-118.
- Buggle, F., Baumgartel, H. (1972). *HANES*. Gottingen: Hoegrefe.
- Danna, J. J. (1980). Migration and mental illness: what role do traditional childhood socialization practices play? *Cult. Med. Psychiatry*, 4, 25-42.
- Kovacs, M. L., Cropley, A. J. (1975). *Immigrants and Society: Alienation and Assimilation*. Sydney: McGraw Hill.
- Rotter, J. B. (1966). Generalised expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs*, 80, 1-28.

IME I PREZIME \_\_\_\_\_

### SKALA STRAHOVA

F S S C - R

*Na sledećim stranicama navedene su rečenice koje ljudi koriste kada govore o svojim strahovima. Pažljivo pročitaj svaku rečenicu i podvući onu reč (ili NIMALO, ili MALO, ili MNOGO) koja opisuje tvoj strah u vezi onoga što je dato u rečenici. Zapamti da uopšte nema tačnih ili pogrešnih odgovora. Od tebe se samo traži da podvučeš onu reč koja najbolje opisuje koliko se plašiš onoga što je navedeno u rečenici.*

#### PLAŠIM SE:

- |  |        |      |       |
|--|--------|------|-------|
| 1. Da govorim pred razredom.                         | NIMALO | MALO | MNOGO |
| 2. Da se vozim u autu ili autobusu.                  | NIMALO | MALO | MNOGO |
| 3. Da me ne grdi majka.                              | NIMALO | MALO | MNOGO |
| 4. Guštera.  | NIMALO | MALO | MNOGO |
| 5. Da ne izgledam glupo.                             | NIMALO | MALO | MNOGO |
| 6. Duhova.   | NIMALO | MALO | MNOGO |
| 7. Oštrih stvari.                                    | NIMALO | MALO | MNOGO |
| 8. Da ne moram da ležim u bolnici.                   | NIMALO | MALO | MNOGO |
| 9. Mrtvih ljudi.                                     | NIMALO | MALO | MNOGO |
| 10. Da se ne izgubim na nepoznatom mestu.            | NIMALO | MALO | MNOGO |
| 11. Zmija.   | NIMALO | MALO | MNOGO |
| 12. Da govorim telefonom.                            | NIMALO | MALO | MNOGO |
| 13. Da se vozim na ringišpilima u zabavnom parku.    | NIMALO | MALO | MNOGO |
| 14. Da mi ne pozli u školi.                          | NIMALO | MALO | MNOGO |
| 15. Da me ne pošalju kod direktora.                  | NIMALO | MALO | MNOGO |
| 16. Putovanja vozom.                                 | NIMALO | MALO | MNOGO |
| 17. Da sam kod kuće sa nepoznatom osobom da me čuva. | NIMALO | MALO | MNOGO |
| 18. Medveda i vukova.                                | NIMALO | MALO | MNOGO |
| 19. Da upoznajem nove ljude.                         | NIMALO | MALO | MNOGO |
| 20. Bombardovanja.                                   | NIMALO | MALO | MNOGO |
| 21. Primanja inekcija.                               | NIMALO | MALO | MNOGO |
| 22. Odlaska kod zubara.                              | NIMALO | MALO | MNOGO |
| 23. Visokih mesta kao što su planine.                | NIMALO | MALO | MNOGO |
| 24. Da me ne zadirkuju.                              | NIMALO | MALO | MNOGO |
| 25. Pauka.   | NIMALO | MALO | MNOGO |
| 26. Da nam ne uđe provalnik u kuću.                  | NIMALO | MALO | MNOGO |
| 27. Letenja avionom.                                 | NIMALO | MALO | MNOGO |
| 28. Da me nastavnik neočekivano ne prozove.          | NIMALO | MALO | MNOGO |
| 29. Da ne dobijem loše ocene.                        | NIMALO | MALO | MNOGO |
| 30. Slepih miševa ili ptica.                         | NIMALO | MALO | MNOGO |

**PRODUŽI NA DRUGOJ STRANICI!**



## Psihopatološke karakteristike dece izbeglica

---

### PLAŠIM SE:

31. Da me ne kritikuju roditelji.	NIMALO	MALO	MNOGO
32. Pušaka.	NIMALO	MALO	MNOGO
33. Da se nađem usred tuče.	NIMALO	MALO	MNOGO
34. Vatre, da se ne opečem.	NIMALO	MALO	MNOGO
35. Da se ne posečem ili povredim.	NIMALO	MALO	MNOGO
36. Da se nađem u gužvi.	NIMALO	MALO	MNOGO
37. Jake kiše sa grmljavinom.	NIMALO	MALO	MNOGO
38. Da moram da jedem hranu koju ne volim.	NIMALO	MALO	MNOGO
39. Mačaka.	NIMALO	MALO	MNOGO
40. Da ne padnem na ispitu.	NIMALO	MALO	MNOGO
41. Da me ne udari auto ili kamion.	NIMALO	MALO	MNOGO
42. Da idem u školu.	NIMALO	MALO	MNOGO
43. Da igram grube igre.	NIMALO	MALO	MNOGO
44. Kada se moji roditelji svađaju.	NIMALO	MALO	MNOGO
45. Tamnih soba ili ormara.	NIMALO	MALO	MNOGO
46. Da nastupam na priredbi.	NIMALO	MALO	MNOGO
47. Mrava ili buba.	NIMALO	MALO	MNOGO
48. Da me ne kritikuju drugi.	NIMALO	MALO	MNOGO
49. Ljudi koji izgledaju čudno.	NIMALO	MALO	MNOGO
50. Da vidim krv.	NIMALO	MALO	MNOGO
51. Odlaska kod lekara.	NIMALO	MALO	MNOGO
52. Pasa koji izgledaju zli.	NIMALO	MALO	MNOGO
53. Groblja.	NIMALO	MALO	MNOGO
54. Kada trebam ići po svedočanstvo na kraju godine.	NIMALO	MALO	MNOGO
55. Šišanja.	NIMALO	MALO	MNOGO
56. Duboke vode ili okeana.	NIMALO	MALO	MNOGO
57. Noćnih mora.	NIMALO	MALO	MNOGO
58. Da ne padnem sa visine.	NIMALO	MALO	MNOGO
59. Da me ne drmne struja.	NIMALO	MALO	MNOGO
60. Da pođem na spavanje u mraku.	NIMALO	MALO	MNOGO
61. Da mi ne pozli u kolima.	NIMALO	MALO	MNOGO
62. Da budem sam.	NIMALO	MALO	MNOGO
63. Da moram nositi odeću različitu od ostalih.	NIMALO	MALO	MNOGO
64. Da me ne grdi otac.	NIMALO	MALO	MNOGO
65. Da ostanem u školi posle časova.	NIMALO	MALO	MNOGO
66. Da ne napravim neku grešku.	NIMALO	MALO	MNOGO
67. Kriminalističkih filmova.	NIMALO	MALO	MNOGO
68. Glasnog zvuka sirene.	NIMALO	MALO	MNOGO

*PRODUŽI NA DRUGOJ STRANICI!*

PLAŠIM SE:

69. Da radim nešto što je za mene novo.	NIMALO	MALO	MNOGO
70. Virus a i zaraznih bolesti.	NIMALO	MALO	MNOGO
71. Zatvorenih prostorija.	NIMALO	MALO	MNOGO
72. Zemljotresa.	NIMALO	MALO	MNOGO
73. Da mi otac ne umre.	NIMALO	MALO	MNOGO
74. Liftova ili pokretnih stepenika.	NIMALO	MALO	MNOGO
75. Mračnih mesta.	NIMALO	MALO	MNOGO
76. Da mi se desi da ne mogu disati.	NIMALO	MALO	MNOGO
77. Da me ne ugrize osa ili pčela.	NIMALO	MALO	MNOGO
78. Crva ili puževa.	NIMALO	MALO	MNOGO
79. Pacova ili miševa.	NIMALO	MALO	MNOGO
80. Ispitivanja u školi.	NIMALO	MALO	MNOGO
81. Putovanja brodom ili čamcem.	NIMALO	MALO	MNOGO
82. Da niko nije kod kuće kada se vratim iz škole.	NIMALO	MALO	MNOGO
83. Gušenja.	NIMALO	MALO	MNOGO
84. Munje.	NIMALO	MALO	MNOGO
85. Nepoznatih ljudi.	NIMALO	MALO	MNOGO
86. Da me neko ne kidnapuje.	NIMALO	MALO	MNOGO
87. Nuklearnih eksplozija.	NIMALO	MALO	MNOGO
88. Da mi ne umre majka.	NIMALO	MALO	MNOGO
89. Da ne poludim.	NIMALO	MALO	MNOGO
90. Plivanja.	NIMALO	MALO	MNOGO
91. Da ne umrem.	NIMALO	MALO	MNOGO
92. Grmljavina.	NIMALO	MALO	MNOGO
93. Da ne pocrvenim.	NIMALO	MALO	MNOGO
94. Da ne budem rastavljen od roditelja.	NIMALO	MALO	MNOGO
95. Glasnih zvukova.	NIMALO	MALO	MNOGO
96. Da će me dati na usvajanje.	NIMALO	MALO	MNOGO
97. Od drugog: _____	NIMALO	MALO	MNOGO

*PROVERI DA NISI ISPUSTIO NEKU REČENICU!*

## Psihopatološke karakteristike dece izbeglica

IME I PREZIME \_\_\_\_\_

### SKALA DEPRESIVNOSTI

B D S

*Posredstvom rečenica u ovom upitniku treba da pokažeš kako se osećaš u zadnje vreme. Na rečenice odgovaraš tako što podvučeš ili reč NIKAD, ili PONEKAD, ili NAJČEŠĆE, u zavisnosti od toga kako se osećaš u zadnje vreme. Imaj u vidu da nema tačnih i netačnih odgovora, važno je samo da kažeš kako se stvarno osećaš. Molimo te da odgovoriš što je moguće iskrenije.*

- |  |       |         |          |
|--|-------|---------|----------|
| 1. Radujem se stvarima isto kao što sam se i ranije radovao. | NIKAD | PONEKAD | NAJČEŠĆE |
| 2. Spavam vrlo dobro.  | NIKAD | PONEKAD | NAJČEŠĆE |
| 3. Plače mi se.  | NIKAD | PONEKAD | NAJČEŠĆE |
| 4. Rado idem napolje da igram.                               | NIKAD | PONEKAD | NAJČEŠĆE |
| 5. Dolazi mi da pobegnem odavde.                             | NIKAD | PONEKAD | NAJČEŠĆE |
| 6. Imam bolove u stomaku.                                    | NIKAD | PONEKAD | NAJČEŠĆE |
| 7. Pun sam energije (snage).                                 | NIKAD | PONEKAD | NAJČEŠĆE |
| 8. Uživam u jelu.  | NIKAD | PONEKAD | NAJČEŠĆE |
| 9. Mogu sam sebe da odbranim.                                | NIKAD | PONEKAD | NAJČEŠĆE |
| 10. Mislim da život ne zaslužuje da se živi.                 | NIKAD | PONEKAD | NAJČEŠĆE |
| 11. Dobro uradim ono što započnem.                           | NIKAD | PONEKAD | NAJČEŠĆE |
| 12. Uživam u onome što radim isto kao i pre.                 | NIKAD | PONEKAD | NAJČEŠĆE |
| 13. Lepo mi je kad razgovaram sa mojom porodicom.            | NIKAD | PONEKAD | NAJČEŠĆE |
| 14. Imam grozne snove.                                       | NIKAD | PONEKAD | NAJČEŠĆE |
| 15. Osećam se veoma usamljenim.                              | NIKAD | PONEKAD | NAJČEŠĆE |
| 16. Lako se razveselim.                                      | NIKAD | PONEKAD | NAJČEŠĆE |
| 17. Toliko sam tužan da to jedva mogu da podnesem.           | NIKAD | PONEKAD | NAJČEŠĆE |
| 18. Veoma mi je dosadno.                                     | NIKAD | PONEKAD | NAJČEŠĆE |

*PROVERI DA NISI ISPUSTIO NEKU REČENICU!*

IME I PREZIME \_\_\_\_\_

### SKALA RIZIKA

	DA	NE
1. Da li si nekada ležao u bolnici duže od četiri nedelje?	_____	_____
2. Da li si ležao u bolnici više od tri puta?	_____	_____
3. Da li boluješ od neke hronične bolesti?	_____	_____
4. Da li imaš govornu manu?	_____	_____
5. Da li si nežnog zdravlja?	_____	_____
* 6. Da li su ti roditelji razvedeni ili žive odvojeno?	_____	_____
7. Ukoliko su ti roditelji razvedeni, da li je roditelj sa kojim sada živiš ponovo udat/oženjen?	_____	_____
* 8. Da li si nekada bio odvojen od majke duže od šest meseci?	_____	_____
* 9. Da li ti se tokom života desilo da ti umre neko iz tvoje uže porodice ili neka bliska osoba?	_____	_____
10. Da li je neko od tvojih najbližih iznenada napustio porodicu?	_____	_____
* 11. Da li neko iz tvoje porodice često pije?	_____	_____
12. Da li imaš sestru ili brata koji idu u specijalnu školu?	_____	_____
* 13. Da li je neko iz tvoje porodice bio na lečenju zbog tuge ili zabrinutosti?	_____	_____
14. Da li imaš brata ili sestru koji su mlađi od tebe dve ili više godina?	_____	_____
15. Da li je neko iz tvoje porodice imao saobraćajnu nesreću?	_____	_____
16. Da li je neko iz tvoje porodice bio u zatvoru?	_____	_____
17. Da li se tvoja porodica selila više od tri puta?	_____	_____
* 18. Da li ti se desilo da budeš gladan zato što u kući nije bilo para da kupite hranu?	_____	_____

PSYCHOPATHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF REFUGEE CHILDREN LIVING IN REFUGEE CAMPS AND OUTSIDE THEM

Mikloš Biro, Tatjana Stanić,  
Dušanka Đurović, Nebojša Majstorović,  
Violeta Petroska-Beška

The paper presents the results of research on presence of fears, depression, neuroticism, extroversion and locus of control with refugee children. We have tested 140 children living in refugee camps, 140 children living with host families and 140 resident children evaluated as "high risk" children by the "risk" scale that registers previously experienced traumas.

The results reveal that refugee children display more psychopathology characteristics (fears, depression and neuroticism) than resident children. Compared to the other two groups refugee children living in camps display the highest degree of psychopathology characteristics. These children also show the strong tendency toward introversion and external locus of control. The above confirms the negative influence of the collective, refugee camps life on the socialisation and adaptation processes.

Key words: refugee children, psychopathology, refugee camps.

ПСИХОПАТОЛОГИЧЕСКИЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ДЕТЕЙ  
БЕЖЕНЦЕВ В КОЛЛЕКТИВНОМ И ВНЕКОЛЛЕКТИВНОМ  
РАЗМЕЩЕНИИ

Миклош Биро, Татьяна Станич,  
Душанка Джурович, Небойша Майсторович,  
Виолета Петровска-Бешка

В работе показываются результаты исследования наличия страхов, депрессии, невротизма, экстраверсии и локуса контроля у детей беженцев. Исследованию было подвергнуто 140 детей-беженцев, живущих в коллективных жилищах (беженские лагеря), 140 детей-беженцев, живущих в внеколлективных жилищах и 140 детей-старожил, выбранных на основании шкалы "риска" которая регистрировала заранее пережитые травмы и которые оценены как группа "высокого риска".

Результаты показывают, что дети-беженцы являются носителями значительно больших психопатологических характеристик – страхов, депрессии, невротизмов по сравнению с детьми старожилов, также дети

беженцев, живущие в беженских лагерях, показывают среди всех исследуемых групп самую высокую степень наличия психопатологических характеристик. Этой группе детей беженцев присуща гораздо большая склонность к интерверсии и экстерном локусу контроля, что подтверждает отрицательную роль коллективного размещения в процессе социализации и приспособления.

Ключевые слова: дети-беженцы, психопатология, коллективное размещение.